

Harmadik díjazott

MÓRICZ ZSIGMOND

realizmust és népiséget ötvöző írói munkássága
MAGYAR ÖRÖKSÉG

Hatvan évvel ezelőtt, 1942. szeptember 5-én halt meg Móricz Zsigmond. Vele nem csak a magyar prózairodalom nagy, realista megújítója távozott, de a XX. századi magyar élet mélységeinek nagy láttatója is, a könyörtelen szembesítő, akinek zömök alakjában kivételes és rendíthetetlen magyar józanság, létünk történelmi tragikuma és a „duzzadt bizodalmú” magyar életerő együtt öltött testet. Ady írta róla: „Termeszteni is tudsz és tudsz támasztani: / Sári Bíró vallja és bőszi Túri Dani...” Vallják ezt Móricz későbbi „termesztett és támasztott” hősei is, közelmúltunk valamennyi számottevő társadalmi rétegéből. Termesztette a dzsentrivé váló nagy magyar történelmi osztályt úgy, hogy nem csak erkölcsi züllését tárta fel kíméletlenül, de fel tudta mutatni maradék értékeit és szépségeit is a maga fájdalmas enyészetében. Támasztott magyar parasztot, de illúziótlanul és egysíkúság nélkül, láttatva kis- és nagyszerű lázadásait és bukásait, de láttatva benne a magyarság egyetlen, jövőbe mutató tartalékát, lehetőségét. Szívéhez legközelebb a szegény ember állt, a megalázott és megszomorított ember. Ő ajándékozta meg a magyarságot a *Hét krajcár* fájdalmas, vérrel felbuggyanó, de mégis életért kiáltó könnyes kacajával, a felnőtt társadalomban csalódott debreceni kisdíák és története erkölcsi heroizmusával, a *Pillangó* szívszorítóan szép szerelmi történetével, melyben végső soron az érdekek fölé emelkedni képes tiszta érzelm és hűség győzelmét hirdeti, de a *Csibe*-novellák, az *Árvácska* vérlázító sors történetével is és azzal a meggyőződéssel, hogy ha más nem, hát a tűz elemészti az emberi szennyet.

Mint életművében annyiszor, *A fáklya* című értelmiségi történetében is a tűznek lesz kitüntetett szerepe. Főhőse, Matolcsy Miklós, a fiatal pap magyar messiásként indul, hogy hivatásában világító fáklya legyen a népnek. A körülmények, a népi nyomorúság és a saját messianizmusa együtt készítik elő élete kudarcát és tragédiáját. Későn, majd a pusztító tűz fényében válik világossá számára minden, hogy elhangozhassék majd ennek az értelmiségi létnek legalább egy évszázadra szóló summázata: „Elvégeztetett de semmi sem tisztázott”.

Ezt a keserű igazságot is Móricz hagyta ránk, de annak az erdélyi fejedelemnek az alakját és életművének nagy összegzését is, aki korunkban is példája lehetne a józan, az építkező, az alkotó magyarságnak. Bethlen Gábor szájából hangzik el egy másfajta – jövőt ígérő – summázat is: „...mi minden erőt, ami a haza javára akar és tud lenni, nem eltiporni, hanem együvé fogni kívánunk”. Tudjuk, ez ritkán és keveseknek sikerült, de Móricz éppen a történelmi példa erejével, hitelesen igazolja, hogy nem lehetetlen.

Nem csak a kudarcos életek, a tragikus sorsok, a levert forradalmak vagy a megfullasztott reformok tartoznak a magyar örökséghez, hanem a Móricz Zsigmond-i, Bethlen Gábor-i életművek megtartó, józanító hagyatéka is. Komoly okunk van rá, hogy a XXI. század elején ezt a szellemi örökséget – és éppen ezt – gondolkodásunk és életünk részévé tegyük.

Bíró Zoltán
irodalomtörténész

Életrajz

Móricz Zsigmond (*1879. június 29. Tiszacsécse, +1942. szeptember 5. Bp.) író, újságíró, szerkesztő. Paraszti sorban élő apa és református pap leány anyja gyermeke. A debreceni, sárospataki majd a kisújszállási református gimnáziumban tanul. Érettségi után Debrecenben először református teológiát, majd jogot, később bölcsészetet tanul, tanulmányait nem fejezi be. 1900-ban Budapestre költözik, 1903-1909: az *Újság* című napilap munkatársa. 1905-ben feleségül veszi Holics Jankát. A *Nyugat*-ban jelenik meg a *Hét krajcár* című elbeszélése, egy csapásra

országos hírnevet szerez vele. Ettől kezdve a *Nyugat* munkatársa, 1930-1933 között Babits Mihállyal a főszerkesztője. Az I. világháborúban haditudósító. Első feleségének öngyilkossága után 1926-ban feleségül veszi Simonyi Mária színésznőt, később elválnak. 1939: megveszi a *Kelet Népe* című lapot, haláláig szerkeszti. Fontosabb regényei: *Sárarany* (1911), *Isten háta mögött* (1911), *A fáklya* (1918), *Légy jó mindhalálig* (1921), *Erdély trilógia* (1922-1935), *Pillangó* (1925), *Úri muri* (1928), *Forró mezők* (1929), *Rokonok* (1932), *Boldog ember* (1935), *Rab oroszlán* (1936), *Betyár* (1937), *Életem regénye* (1939), *Rózsa Sándor trilógia* (1941-1942), *Arvácska* (1941).